

NH m. 261, 4. nov. 58. a.

Kodusadamas süttisid **TULED**

Kui RT «Vanemuine» oleks A. Sõbra «Ristuvad teed» paar kuud varem välja toonud, võiksime nimetada oktoobri operetikuuks, sest kõigi eesti nõukogude operettide esietendus on toimunud ikka ja alati oktoobris.

Sellest traditsioonist pidas kinni ka RAT «Estonia» operetikollektiiv, kellele sedapuhku kuulus au lavakiipseks teha järjekordne algupärane uudisteos E. Arro ja L. Normeti (libreto K. Süvalep ja D. Normet) «Tuled kodusadamas».

See tõendab veel kord, et operett, mis oli üheks mahajäänud loominguks, hakkab meil jalgu alla võtma.

Opereti «Tuled kodusadamas» lavaletulek oli seda rõõmustavam, et tegemist on kaasajateemalise teosega, et selles teoses on palju noorust ja et teater tõi opereti välja leninliku komsomoli neljakümneks sünnipäevaks. Peatugem järgnevalt mõningatel mõtetel ja muljetel, mis jäid kõlama sellest uudisteosest ja tunduval kordaminekutena. Rääkigem ka neist «agadest», mille tõttu etenud mõningad lõigud jäid ebamääraseks ja ähmaseks.

On kuulda ja näha, et E. Arro ja L. Normeti koostöö on olnud sedapuhku niisama viljakas kui «Rummu Jüri» puhul. Nende stiil on küllaltki ühtlane ja n.ö. kollektiivne ning üksikute numbrite väljatöötamine näib jagunevat nende vahel rohkem karakteriprintsiibil.

Operetis on palju head ja tõesti meeldejäävat muusikat. See on küllaltki mitmekesine ja vajalikul määral eriuilmeline. Selles on unistavat ja õrna, selles on lustakat ja lõbusat, juttu maast ja merest. Autorid on püüdnud igale keskmale tegelasele anda oma ilme ka muusikaliselt ja see on õnnestunud. Meenutagem Lea

avalaulu, mis nii hästi eksponeerib teda ta igatsuste ja kevadise ootusega. Hoopis teiseilmelised on Anne ja Mati oma lõbusas duetis mere kaldal. Reljeefsete muusikaliste vahenditega on välja joonistatud Margit ning Alfred. Muusikaliselt on teataval määral oma nägu ka Gunnaril.

Kogu muusikaline materjal leiab vajalikku arendamist ja laiendatud kasutamist teose arenguliini kõrgpunktidel, mille paigutamisel on arvestatud operetižanri spetsiifilist vormilist arhitektoonikat. Tuleb aga märkida, et juhtteemalise materjali arendatus on üldiselt tagasihoidlikum ja asjalikum kui Rummu Jüri puhul. Selles mõttes jätab Lea sõprade üliõpilaste muusikaline iseloomustus, õigemini nende ulja marsilise motiivi kaunis üheilmeline kasutamine üpris plakatliliku ja pealiskaudselt lahendatud ilme.

Opereti partituur kõlab üldiselt hästi ja korralikult, selles ei ole taotletud ei erilist uudsust ega käidud ka päris tambitud rada. Mõningate numbrite puhul tuleks aga veel kord kontrollida nii partituuri otstarbekust kui ka suhet lauluga laval: näiteks teise vaatuse avalaul, üliõpilaste kuplee ja Alfredi laul. Mõnes numbris esineb asjatut meloodia dubleerimist orkestris. Näiteks Juhani laulus tundub viisi kahendamise metsasarvega üleliigsena.

Efektselt on kirjutatud samba kohvikupildis. Selles on head värvi ja harmooniameelt, ehsalt sambalikkude rütmi ja hoogu.

Finaalides ei saa veel kõigea rahule jääda. Esimese ja teise vaatuse finaali lõpeb ühesuguse valemiga: kurb Lea + trööstivad sõbrad = kollektiivsus + nõuko-

gude noorte vankumatu sõprus (see valem muide sobib hästi ka kolmanda vaatuse finaali, ainult et Lea on siin rõõmsam). Teise vaatuse finaalis kasutatakse liiga väheste uute värvidega reminisdeeruvat materjali (Lea igatsuslaul, duett teisest pildist). Kuigi sõnad siin on uued ja «dramaatilised», jääb sellest pigemini mingi «kooskõla» ansambli mulje. Kõige selle juures tundub Gunnari pateetiline repliik «Ta vihkab mind!» kaunis suure melodramaatilise totrusena. Kahju, et seda finaali pole muusikaliselt suudetud viia lõpuni niisama hästi, kui ta oma võikakõlalise «Juhtub elus kummalisi hetki» teemaga algab.

Opereti tekstilises osas on nagu muusikaski küllaldaselt eriuilmelist ja karakteriseerivat iga tegelase või tegelaste paari puhul. On ammendavalt seda, mis annab laulda ja kõnelda. Ei hakanud kõrva ka erilisi libastumisi värsides ega vastuhakkamisi riimides. Rida laulutekste — «Mis arvelaavad teavad sellest, et on kevade...», «Lepatriinu, lepatriinu...» jt. on loodud hea õnnestumise ja värskusega, ent kuidagi vaesevõitu ja nudina tundub Juhani laulu tekst: «Igal majakal oma tuli, igal sadamal tuli ees. Igaihel meist oma tuli, oma tuli rinna sees.»

On kahju, et autorid on nii vähe tähelepanu pööranud Lea üliõpilastest sõprade detailsemale karakteriseerimisele. Praegusel kujul näib see grupp üheplaaniisena ja seegi plaan on üsna kahvatu ning verevaene. Kuna puuduvad tekstilised võimalused, pole ka näitlejad omalt poolt suutnud palju juurde lisada kujude detailsemaks väljatöötamiseks. Rummu Jüri sakskepildis oli laval vähemalt paarkümmend

Lea (Asta Vihandi) ja Gunnar (Ants Aasma)

A. Alla foto

inimest ja enamikku neist mäletad siiani. «Tuledes» aga on peaaegu kogu tüki vältel laval viis inimest ja me ei tea neist palju rohkem, kui et üks neist tahab saada maadlejaks. Sõprade koori ülesandeks on ilmuda alati lava tagant just siis, kui kangelanna on kurb ja ahastab ning laulda «rõõmsalt ja uljalt» oma laul maha, mille peale kangelanna muutub jällegi rõõmsaks, saades aru, kui suur tähtsus on headel ja tõelistel sõpradel. See primitiivne lahendus on juba tükkis endas ja seda primitivismi ei ole püüdnud parandada ei muusika autorid ega lavastus. Ja miks peavad sõbrad alati just siis ilmuma, kui neid kõige vähem tarvis on? Kas esimese vaatuse lõpp ei oleks küllalt mõjuv, kui eesriie langeks siis, kui Lea tuleb kivi juurde ja näeb Margitit lahkumas koos Gunnariga? Miks peab veel ilmuma «heade haldjate koor», haletsema ja trööstimana kangelannat?

Lea sõprade lavakujudele liha ja vere andmine on üheks esimeseks vajalikuks redakteerimistöoks.

Kui meil aastaid tagasi kõneldi konfliktitütest teostest ja konfliktitütest lavakujudest, siis tundub, et Gunnari kujus teksti autorid on läinud teise äärmusse. Gunnar jääb konflikti enda ja teistega kogu etenduse vältel ning vabaneb ise ja vabastab sellest ka teised alles mõni minut enne eesriide langemist tänu Alfredi valjuhääldaja laitmatule tööle.

Konflikt usutavuse piirides on hea lavateose sündmustiku pinget näitajaks ja arenduse tükeveduriks. Ebausutav ja kunstlikult läbi mitme pildi venitatud konflikt ei tee aga ühtki lavakuju ei tiipiliseks ega individuaalseks. Tundub, et Gunnari autorid on meil tegemist viimase juhusega. Ta ei ole konfliktne, vaid ta on autorite poolt selleks tehtud.

Külatilavastaja K. Süvalep on toonud paljugi uut ja head RAT «Estonia» operetilavale. Seda uut ja head on kegu tüki põhitoonis ja n.ö. kogu atmosfääris. Siin on palju nooruslikku, kevadist ja seda, mida Juhani nimetab heasüdamlikult «kauniks rumaluste ajaks». Lavastaja on püüdnud vältida tavalisi operetistampe ning rutiini. Ja õnnestunult. Seda tõendavad eeskätt edusammud, mis näitlejameisterlikkuse teel on teinud A. Vihandi ja eriti S. Urb, kes nii mõneski varasemas lavastuses ei mänginud ennast veel lahiti. Selle operetiga oli nende mängu tulnud vastavalt kuju karakterile palju uusi toone, võiks öelda isegi pooltoone. Kuigi kujud olid keerukamad, oli näitlejate väljendus sõnas ja mängus muutunud lihtsamaks ja samal ajal rikkalikumaks. See on tore.

Tänu lavastaja õigele juhendamisele nägime üle hulga aja toredat värsket ja saali nakatavat subretipaari Sophie Sooääre ja Endel Pärna esituses. Siin polnud ei puuduja ega ülepaakumisi.

Kõik oli oma kohal ja tuli õigel ajal.

Kuigi A. Aasma oli töötanud tõsiselt ja püüdliselt Gunnari kõlamapanemiseks, näib et mõningad korrektiivid võiksid siin edasises töös asjale veelgi kasuks tulla. A. Aasma (ja ka lavastaja) poolt valitud toon, millega Gunnar kivi peal (teises pildis) hakkab äkki kõnelema Leaga, on kõike muud kui usutav. See on võlts. Ja siit hakkabki see konflikt loomine ja venitamine, mis ei pane pahaks inimliku nõrkuse ja realismi nimel lasta Gunnaril pöörduda iga vastutuleja poole küsimusega: «Kas Margit mind tõesti armastab?»

Laululiselt Gunnar rahuldab. Üldisesse ansamblist sobisid A. Sepp Juhani, V. Viisimaa Alfredina ning toreda temperamendiga väljajoonistatud Armilde kuju E. Meili esituses.

H. Aassalu tantsud aitasid üksikute tegelaste, peamiselt Margiti ja Alfredi karakteriseerimisele kaasa. Samba oli ehtsamai-guline. Kahju ainult, et see number kaotas on halva ruumilise paigutuse ja sellest sõltuva paaride vahesuse tõttu. Kui efektne näeks välja Rio karneval kogu tagafooni katva tülli tagant ja suurema tantsurühma esituses!

Halb oli ka teise vaatuse avalaulu lavastus, mis oma tehtusega ja ülesseatusega ei seisa tänapäeva nõuete kõrgusel.

U. Kärwise dekoratsioonid ja L. Klauski kostüümid olid kaunid ja otstarbekohased.

Etenduse muusikalise külje laitmatuse eest hoolitses V. Järvi.

Lavastusest «Tuled kodusadamas» jäi kõlama sama optimistlik, millest kõneleb tükk ise. Mõnes kohas tuleks kordamiste arvel teha kokkuvõtmamisi ja silumisi nii sõnas kui muusikas. See tuleks kogu tükile ainult kasuks, sest praegu on operett, mis kestab üle kolme ja poole tunni, kõigele heale vaatamata ikkagi pikelt.

HARRI KÕRVITS